

Tutunamayanlar

Oğuz Atay

Öykü

Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* isimli eserinde iki ana karakterden biri olan Turgut; 1933 doğumlu, evli ve iki çocuk babası bir mühendistir. Hayatın rutin seyri esnasında, kendini işine ve ailesine vermiş, maddi açıdan rahatlamış ancak olağan koşuşturmalarda kendi kültürel ve sosyal çevresinden uzaklaşmıştır. Aniden, uzun süreden beri ihmal ettiği eski arkadaşı Selim Işık'ın gazetede ölüm haberini okur. Olayın ilk şoku, müteakiben üzüntüsü aslında Turgut'u yeni bir hayat sorgulamasına başlatacaktır. Selim değer verdiği bir arkadaşındır, fakat intihara kadar geçen sürede Selim'in manevi boşluğunu, O'nu ölümü seçmeye mecbur bırakan nedenleri hiç fark etmemiştir.

Turgut, Selim'in intiharını, O'nun hayatına giren herkesi araştırmaya başlar. Kim, nerede ve ne zaman Selim'in hayatının içinde olmuştur? O'na nasıl bir etkide bulunmuştur? Tüm sonuç ve sebepler, Turgut tarafından kapsamlı bir şekilde incelenecektir.

Titizlikle tüm izlerin arkasından gider, hem müşterek tanıdıkları arkadaşlarından hem de onlar vasıtasıyla dolaylı şekilde tanışılanlardan çeşitli haberler ve Selim'in gerçek dünyasından izler bulur. Turgut'un gözlemediği gerçek şudur ki; Selim'in hayatına dahil ettiği herkes, Süleyman Kargı, Esat, Zeliha, Aysel, Günseli, Metin, Selim'in annesi, babası, hatta kendisi, hayat, hayaller, gerçekler, umutlar ve hüsranslar arasında boğuşurken yaşama sevincini kaybetmiş yani *Tutunamayan*, *disconnectus erectus* olduğunu yavaş yavaş fark eder. Bu durum, maddi ve manevi refah içinde yaşadığını düşünen Turgut'un içine bir boşluk açar. Olay sadece Selim'in intiharını ve O'nu intihara sürükleyen nedenlerin analizinden çıkar. Kendi benliği içinde savaşır, bir yandan da yüzleşir.

Tüm araştırmalar esnasında Turgut Olyric ile tanışır. Aslında Olyric, Turgut'un kendi kafasında yarattığı iç sesidir, fakat bu ses Turgut'u bilinmez bir hayal dünyasına itecek, gerçek ve gerçeküstünü karıştıracak, Turgut'un hayata bağlı olduğu tüm dalları koparacaktır. Turgut, Selim ve Selim'in hayatına giren birçok insan gibi artık Tutunamayandır. Onlar bir şekilde hayattaki aktörlerle bağ kuramamış veya arzu ettikleri manevi hazzı alamamışlardır. Duygusal ilişkiler bir şekilde sekteye uğramış ve idealler ulaşılmaz hale gelmiştir.

Turgut evinde uyandığı rutin bir sabahta her zamanki gibi karısı ve kızlarıyla sevgiyle vedalaşır. Arabasına biner. Amacı Selim'i büyüten Anadolu'yu görmektir. İzler ve yeni hayatlar bulur. Çeşitli insanlarla tanışır. Olyric ise farklı fikirler sunar. Bankadaki tüm parasını çeker, başka bir hesaba yatırır. Farklı bir yolculuktur başlayacakları.

Turgut Özben isimli bir mühendidin kayb olduğu haberleri gazeteleri meşgul eder. Bir gazeteciye bu sırada bir mektup gelir. Turgut tarafından yazılmıştır ve kendisini "kaybolmuş bir insan" olarak tanıtmaktadır. Hayatının bir kitap olarak yazılmasını arzu etmektedir.

Kişiler

Turgut Özben İki baş karakterden biri olan Turgut, evli, iki çocuk sahibi bir mühendistir. Maddi ve manevi refah içinde yaşarken bir gün gazetede eski bir yakın arkadaşı olan Selim'in intihar ederek öldüğünü öğrenir. Turgut, Selim'i uzun zamandır ihmal etmiştir. Bu kötü hadiseden sonra Turgut, arkadaşını intihara sürükleyen nedenleri araştırmaya başlar. Oldukça kapsamlı yaptığı incelemeler esnasında, çoğu karakterin hayata tutunamadığını, hayatta sadece beden olarak yaşam savaşı verdiğini keşfeder. Aslında kimse gerçekten mutlu değildir. Herkes mevcut bir koşuşturma ekseninde bocalamaktadır. Üstelik, özellikle iyi eğitim görmüş bulunun kişilerin *küçük bujuvazi* ve mevcut koşullar arasında saplandığını görür. Turgut için deneyimlediği her anekdot kendi içinde savaş meydanı getirir.

Selim Işık Romanın baş karakterlerinden olan Selim, Anadolu'da yetişmiş, orta halli bir ailenin çocuğudur. Tahsilinin ardından memuriyete başlar. Çevresi her daim kalabalık gibi görünür, ancak O, kendisini çevreden soyutlamış ve hayata tutunamadığını düşünmüştür. Zaman içinde depresif duygular onda hastalıklara neden olur. Korkak tabiatı ise hayattan kopmasıyla sonuçlanır.

Süleyman Selim'in arkadaşıdır, içine kapanık ve bencil bir karakterdir.

Metin Selim'in eski bir arkadaşıdır, bir dönem Selim ile aynı kıza aşık olurlar, bu aşk arkadaşlıklarını zedeler. Metin, kompleksli, yalancı ve bencil bir adamdır.

Zeliha Metin ve Selim'in aşık oldukları kız. Bir süre Zeliha ikisiyle de flört eder fakat sonra başka bir erkekle birlikte olur.

Hulki Turgut'un daireden arkadaşı.

Erkan Selim'in memur arkadaşıdır, Selim'in hasta ve depresif dönemlerinde dairede O'nun yokluğunu belli etmemek için çaba sarf eder.

Günseli Ediz Selim'in kız arkadaşıdır. Birbirlerini gerçekten severler ancak Selim'in gel-gitleri sebebiyle ilişkileri rayına oturmaz.

Esat Selim'in arkadaşıdır. Esat kızkardeşi Aysel ile yaşadığı fakir evlerinde Selim'e hayatın başka bir yüzünün sahnesi olur.

Aysel Esat'ın kız kardeşidir. İçine kapanık, sıkılgan bir kızdır. Selim, Aysel'in yanında huysu tabiatını sergiler.

Burhan Selim ve Günseli'nin müşterek arkadaşları.

Müzeyyen Hanım Selim'in annesidir. Oğluna hayran bir kadındır. Selim de bu durumu bilir ve zaman zaman kullanır.

Nermin Turgut'un karısıdır. Kocasına bağlı, O'nu sorgulamadan, eleştirmeden seven ve özeline saygı duyan bir karakterdir.

Tuna Turgut'un kızıdır.

Sevgi Turgut'un kızıdır.

Tema

Hayata Bağlılık Hayatın tıkandığı, maddi ve manevi açıdan olumlu gitmediği zamanlarda, kişiler, hayattan bağlarını tamamen koparmak yerine, tutunmalıdır.

Batılılaşma, Yanlış Burjuvazi Batılılaşmayı yanlış şekilde uygulayan kişiler, kendi vatanları ve kendi gerçekleri arasında sıkışırlar.

KARAKTER ANALİZİ

Turgut (Oğuz Atay'ın 'Tutunamayanlar' Romanından) Kapalı

Karakter Okulu bitirdikten sonra evlenen ve çocukları olan Turgut, maddi olarak da rahata erdikten sonra kendini rutin iş ve aile hayatına hapsedmiştir. Aniden gelen yakın arkadaşının ölüm haberi ile sarsılması O'nun tüm yaşamını etkileyeceği gibi karakterini de değiştirmiştir. Mantıklı ve tutarlı olarak çevresinde saygınlığı olan Turgut, kendi içinde yarattığı iç sesi Olric ile mütemadiyen konuşmaya başlamış, Olric'in tesiri altına girmiştir. Kuşkucu tabiatı O'nu arkadaşının intiharının araştırmasına itmiştir.

Aktiviteler Selim'in intiharını öğrenmeden önce Turgut'un hayatı, ev, iş ve belli sosyal çevreler ekseninde geçmektedir. Sonradan öğrendiği araba kullanmayı çok sever. Arkadaşlarıyla zaman zaman birç oynar. Kitap okumak O'nun için oldukça önemlidir. Mevcut durumları, kitap kahramanlarınınki ile kıyaslar.

ÖRNEK ANILAR

Hayalperest Turgut'un Selim'in hazin sonunu bulma mücadelesi, kendi özbenliğini kaybetmesine yol açtı. Gençlik, iş ve evlilik hayatı dahilinde gerçekçi olan Turgut, zaman içinde değişim ve dönüşüm

gösterdi. Kendi dünyasında Olric'i yarattı. Olric Turgut'a "efendimiz" diyerek seslenir, O'na farklı düşünceler fısıldar, hatta bunları diretirdi. Turgut, zaman içinde Olric'in esiri, tutsağı haline geldi.

Kuşkucu Turgut kuşkucu karakterli bir adamdı. Selim'in tabancayla intihar ettiğini bilmesine rağmen hala ölmemiş olma ihtimaline takılıyordu "Gerçekten, evinde bir şeyler bulabilir miyim? Sıkı bir araştırma yaptığım söylenemez ilk gidişimde. Birden, orada olmak istedi. Bir an önce dönmeliyim. Daha öleli bir ay bile olmadı. Belki de ölmedi."

İçe Dönük Turgut, karısına bile tam olarak açılmayan, kapalı yapıda bir karakterdi. "Akşam, evine yorgun dönersin. Karına anlatacağın bir sürü olay birikmiştir; içinde bir takım duygular gelişmiştir. Anlatmaya başlarsın. Birden, içinde bir duraklama duyarsın. 'Şey' engel olur sana; söyleme onu der. Her 'şey'i anlatma. Belki sözlerinin arasında farkında olmadan beni ele verirsin. Belki anlar: insan bu, bilinmez. Sen gene dikkat et; her 'şey'i ayrıntılı anlatma o kadar. Bütün 'şey' ayrıntılarda değil midir zaten?"

Sorumsuz Turgut, arkadaşının ölümünün ardından girdiği "neden-nasıl" mücadelesinde kendi kontrolünü kaybetmişti. Bu durumun kendisini ele almasına, kendisini *Tutunamayan* olarak görmesine, Selim'i örnek alarak başarılı dünyasını itibarsızlaştırmasına neden oldu. Bir gün evinden çıktı ve bir daha karısını ve kızlarını hiç düşünmedi.

Selim (Oğuz Atay'ın 'Tutunamayanlar' Romanından) **Kapalı**

Karakter Hayatını kendi isteğiyle sonlandırmış olan Selim'in öyküsü incelendiğinde karakterinde "kaçış" sendromu göze çarpar. Yalnızlığı sevmek, hırs duyguları, şımarıklık, alışkın olduğu ortamların haricindeki insanlardan uzak durmak, herkesten ve her şeyden korkmak, kompleksli ve huysuz yapı, Selim'i insanlardan uzaklaştırmıştır. Selim, inandığı düşüncelerin aksini savunanlara karşı alaycı bir duruş sergiler. Hatta dedikodu bile yapabilir.

Aktiviteler Selim kendini ait hissettiği çevrelerde bulunmaktan hoşlanır. Zaman zaman arkadaşlarıyla alkol alarak sohbet eder. Bir dönem tiyatro çalışmalarında bulunmuştur. Yazı ile alakalı çalışmaları başarısızlıkla sonuçlansa da epey uğraşmıştır. Günlük ve mektup yazmak ise Selim'in tüm yaşamında baskın olan bir aktivitesi olmuştur.

ÖRNEK ANILAR

Kompleksli/İnatçı Metin, Turgut'a Selim'in hayatıyla alakalı kesitleri anlatırken O'nun kompleksli ve inatçı taraflarını deşifre ediyordu. Özellikle, Zeliha'nın hayatlarına dahil olduğu dönemlerde, Selim'in bu tarafları son derece baskındı. "Selim kızınca düşündüğü şeylerin tersini savunurdu. Bu sözleri inadından söylüyordu herhalde. Kim bilir, belki de samimiydi. İnsanlarla uyuşmadığını hissetmenin getirdiği komplekslerdi bunlar. Fakat, Selim kompleks sözüne kızardı. Kendisi belki aşağılıktı, fakat aşağılık kompleksi yoktu Selim'de. Gururla söylerdi bunu."

Alaycı Selim inanmadığı değerlerle alay etmeyi huy haline getirmişti. Metin'in *Vadideki Zambak* isimli esere değinmesi ve anlatılan aşka olan özlemi, Selim'in yine alaycı karakter özelliğinin çıkmasına neden oldu. "Selim, benimle alay etti: yeryüzünde böyle aşklar olmadığını, bütün yazılanların hayal ürünü olduğunu ileri sürdü."

Saf Metin, Selim ile olan anılarını anlattıça, Selim'in saf karakterinden nasıl beslendiği de meydana çıkıyordu. Metin arkadaşlıkları boyunca mütemediyen Selim'in saflığını kullanmıştı. "Selim'le tanıştığı günden başlayarak onu yalanlarla besledi. O güne kadar öğünmelerine kimse aldırmadığı için, Selim'in saflığı onu etkiledi ve yalan konusunda kendini aştı."

Huysuz Selim'in eski arkadaşı Esat, Selim'in hayatına dair notlar anlatırken, Selim'in esasen ne kadar huysuz bir karakter olduğundan bahsediyordu. "Selim'deki bütün huysuzluğun, başarısızlıktan ya da kendini başarısız saymasından ileri geldiğini düşünüyorum."

Dedikoducu Selim günlük görüştüğü karakterlerin dedikodusunu yapmazdı fakat edebiyatçıların dedikodularını yapmayı alışkanlık haline gerimişti. "Dedikoduyu sevmeyen Selim, edebiyatçılardan bahsederken, gerçek bir dedikoducu kesiliyordu. 'Biliyor musunuz? Diyordu: Kafka'nın iktidarsız olduğu söyleniyor. Dün akşam çamaşırıcı kadın anlattı'"

Kati Selim insanlardaki zamana bağılı düşünce değişimlerinden hoşlanmazdı. Esat Selim'in bilinmeyen bir özelliğinden bahsediyordu. "İlk tanıştığımız yıllarda, siyasi düşüncelerinde kararsızlık gösteren yazarları hiç affetmezdi. Düşünce namusu onun için çok önemliydi. Gençlik inançlarını reddedenlere çok öfkelenirdi."

Hırslı Selim, hırslardan uzak, doğal bir insan gibi davranırdı fakat aslında çok hırslı bir karakterdi. Esat, Selim'i anlatırken onun görünmeyen gizli yüzünü ortaya çıkarıyordu. "Kendini, bir hırsa kaptırmaktan çok korkardı görünüşte. Bana geldiği günler, öğleden sonra, yorgun olduğum için iskambil oynamayı teklif ederdim. Kötü bir oyuncuydu. Dikkatsiz oynardı. Kendini oyuna kaptırır, nasıl oynadığını fark etmezdi. Bunu bildiği için oynamaktan çekinirdi. Fakat, özellikle poker oynamayı çok sevdi. İyi kağıt gelince heyecanlanır, kızarır, oyunu yükseltirdi. Terlemeye başlar, kağıtlar eline yapıştırdı. Ben blöf yapardım ve Selim devamlı kaçardı. Sonunda kağıtları fırlatır ve şansımna lanetler yağdırırdı."

Öfkeli/Şımarık Selim'i oldukça basit, sıradan mevzular sinirlendirebilir, öfkesi geçtiğindeyse konuyu şımarıklığa vururdu. Esat'ın kızkardeşi Aysel, munis tabiatlı bir genç hanımdı. Selim'in öfkesinden en çok nasibi Aysel alırdı. " 'Selim alışverişe çıkardı. Selim, temizlik yapılmasına sinirlendiğinden, o dışarı çıkınca Aysel odayı süpürür ve eşyaya düzen verirdi. Selim, genellikle, Aysel'in işi bitmeden onu 'suç üstü' yakalar ve sahte bir gürültü kopararak, kadınları bütün ciddi işleri, sonunda ev biçimine sokmakla, bütün oyunları soysuzlaştırmakla suçlardı. Aysel, bu saldırıları ciddiye alır ve gücenerek odadan kaçardı. Selim utanır ve sıkıntısını belli etmemek için, Oscar Wilde'in kadınlar hakkında söylediği iğneli sözleri tekrarlar, kadınlardan yakınırdı uzun süre. Onu, ya istemediği kadar ciddiye alıyorlar ya da hiç aldırıyorlardı. Sonra hemen unuttu yaptıklarını. Başkalarına yaptıklarını hemen unuttu. Başkalarına kötülük ettiğini hissetmenin acısına dayanamazdı. ' Bütün öfkelerimi öyle içten duyuyorum ki, kimsenin alınmaması gerek bana; bu yüzden ancak beni beğenebilirler,' diyerek şımarıkça gülerdi" "

Alınan Selim'in hayata karşı kopuk karakterinin temel nedeni, O'nun fazlasıyla alınan olmasıydı. Memuriyet yaptığı dönemde müdürünün basit bir ihtarını bile kendine karakter meselesi yapmış, olayı kişiselleştirmişti. " Müdür, belli etmemeye çalışarak, çevremde dolanıyor: genel müdüre söz vermiş hesabı bir haftada bitiririz diye. Hemen inşaata geçeceklermiş. Daha beter olun! Bana söylüyor işin 'ivediliğini'. Alınanlığımla dehşet yarattım dairede. Bir keresinde, imza defterini boş bıraktım diye çağırtmıştı beni: defter her gün imzalanacakmış. Yarım saat sonra istifamı gönderdim odacıyla. Sözlerini gereğinden fazla ciddiye aldığımdan yakınıyor."

Yalnızlığı Seven Selim'in kendini hiçbir çevreye ait hissetmemesinin temelinde, yalnızlığı fazlasıyla sevmesi yatıyordu. Yaşına göre fazla ve kalabalık bir çevresi vardı fakat özellikle duygusal ilişkilerde, çift olma yolunda, yalnızlık ve ilişki arasında bocalıyor, mevcut düzenine ihanet etmek istemiyordu. Günseli ile olan yakınlaşmalarında hep sorgulayan taraf Selim'di. "Selim kalkardı, ellerime sarılır beni bir gün unutacaksan bir gün bırakıp gideceksen boşuna yorma derdi boş yere mağaramdan çıkarma beni alışkanlıklarımı özellikle yalnızlığa alışkanlığımı kaybettirme boşuna tedirgin etme beni" Turgut başka bir günde Selim'in annesi Müzeyyen Hanım ile Selim hakkında dertleşiyordu, Selim ile bir adaya gittiklerini, Selim'in kendini manastıra kapatmak fikrini Müzeyyen Hanım'a anlattığında, Selim'in yalnızlığa olan merakı, kendini uzaklaştırma düşüncesi meydana çıkıyordu. Dairedeki arkadaşları ise, Selim'i kendi ortamları haricinde görmemekten yakınırdı "İnsanların arasına karış biraz" sözleriyle uyarırlardı.

Sıkılgan Selim hiçbir işi tamamlayamazdı. İnsanların bu konudaki eleştirilerine de umursamaz görünür, gene de kendini savunacak bir yön bulurdu. "Neymiş efendim? Hiç bir işin sonunu getirmemişim. Siz başlamayı bile göze almadınız. Benimle içinizden gelerek hangi yaşantıma katıldınız?"

Hastalık Hastası Selim'in geçirdiği rahatsızlık, O'nun psikolojik buhranlarından büyüyor ve geliyordu. Özellikle, hastalıktan korkan ve mevcut durumları abartan karakteri, kendisini bir çıkmazın içine sokuyordu. "Artık sabahları bu yeni hastalığımın korkusuyla uyanıyorum. Kedi hikayesinden kurtuldum. Akşama kadar, her gün kendime hastalıkla ilgili yeni belirtiler buluyorum."

Korkak Selim intiharından çok evvel iyice korkak bir adam haline gelmişti. "Evet korku. Eskiden güneşin doğuşu ile korkularım dağılırdı. Şimdi her sabah yeni bir korkuyla uyanıyorum. Günseli'nin akrabalarında yemek yediğim gece, evin kedisıyla oynamıştım bir aralık ve kedi elimi tırmalamıştı. Hafif bir sıyrıkolmuştu baş parmağımın üstünde. İki gündür huzursuzluk içindeyim; kedinin kuduz olup

olmadığını düşünüyorum sürekli. Garip olan bir nokta daha! Bu konuda hiçbir tedbir almayı düşünmüyorum. Sadece korkuyla beklemeyi biliyorum.”

Karamsar/Ümitsiz Selim’in hayatı kendi geleceği ile alakalı korkunç senaryolar yazmaktan ibaretti. O, karamsar bir adamdı. Geleceğe dair kurduğu kötü planlar, kendisini avucunun içine almıştı. Selim, aslında her şeyin farkındaydı. “Sadece korkuyla beklemeyi biliyorum. Kuduz olduğumun anlaşılması için ne kadar süre geçmesi gerektiğini hesaplıyorum. Gerçek ümitsizlik bu olsa gerek. Hiç bir kurtuluş tedbiri düşünemiyorum. Yalnız kötü şeyler olmasından korkuyorum” Selim’in zaman içinde tüm aktivitesi yazdığı günlük olmuştu, O, günlüğüne yazdığı “ Üç gündür evden ve yataktan çıkmıyorum. Böylece annemden başka kimseyi görmek zorunda kalmıyorum. Ölsem kimsenin haberi olmayacak; bize bildirmede diyecekler. Buna da razıyım. Yaşamamak ve dolayısıyla yorulmamak için tedbirler alıyorum gene”